

HORNICKÝ REGION ERZGEBIRGE/KRUŠNOHOŘÍ (2019)

VÝJIMEČNÁ SVĚTOVÁ HODNOTA

Stručná syntéza

Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří (Krušné hory) se nachází mezi Saskem (Německo) a Českem. Přeshraniční sériový statek se skládá z 22 komponent, které představují prostorovou, funkční, historickou a sociálně-technologickou celistvost tohoto území; jde o všeobecně samostatnou krajinnou jednotku, kterou hluboce a nevratně zformovalo 800 let téměř nepřetržité polymetalické těžby probíhající od 12. do 20. století.

Reliktní struktura a skladba Hornického regionu Erzgebirge/Krušnohoří zůstávají vysoce čitelné a k jejich charakteristice přispívají specifické útvary, vzniklé v důsledku těžby různých kovů, v různých obdobích, na nepravidelně rozložených místech, jež jsou definována výjimečnou koncentrací ložisek nerostů. Na obou stranách Krušných hor se vyvinuly samostatné hornické krajiny, pro které byla typická výměna odborného know-how horníků a hutníků mezi Saskem a Čechami. Tato ložiska se stala hlavními hospodářskými zdroji využívanými během zásadních období světové historie, při událostech ovlivněných vyvíjejícími se empirickými znalostmi a příkladnou praxí a technologiemi navrženými nebo zlepšenými v Krušných horách; rozměry světových trhů, na něž měly vliv objevy nových nerostů, politika a války, a následným objevem „nových“ kovů a jejich využití.

Krušné hory byly nejvýznamnějším zdrojem stříbra v Evropě, zejména ve stoletém období mezi lety 1460 a 1560; stříbro také podnítilo vznik nové organizace a technologie. Cín se produkoval stabilně po celou dlouhou historii Krušných hor a vzácná kobaltová ruda, která byla v Krušných horách míšena se stříbrnými rudami, zajistila tomuto regionu od 16. do 18. století vedoucí postavení mezi producenty v Evropě, ne-li na světě. A konečně, na konci 19. století a ve 20. století se tento region stal hlavním světovým producentem uranu, přičemž počáteční období bylo obdobím počátečního objevu a rozvoje.

Kombinace proměnlivé geografické produkce nerostů, topografie a těžebního systému převážně pod kontrolou státu, určovala využívání půdy: těžba, řízení vodního režimu a dopravy, zpracování nerostů, osídlení, lesnictví a zemědělství. Kvůli dlouhému trvání a intenzitě těžby je celá kulturní krajina Krušných hor z velké části ovlivněna jejími dopady a je zakotvena doly jako takovými (nad zemí a pod zemí, se zastoupením ložisek všech typů rud a hlavních období těžby a s výjimečným zařízením a objekty, jež zůstaly dochovány na místě); průkopnickými systémy řízení vodního režimu (zásobování vodou pro pohon v samotných dolech, pro odvodňování a zpracování rudy); dopravní infrastrukturou (silnice, železnice a kanály); místy inovativního zpracování rud a tavby, jež disponují výjimečnou rozmanitostí a integritou zařízení a struktur; hornickými městy, která vznikla spontánně spolu s objevením bohatých nalezišť stříbra v 15. a 16. století a v jejich blízkosti a jejichž původní městské uspořádání a architektura odrážejí jejich význam coby správních, hospodářských, vzdělávacích, sociálních a kulturních středisek, a stala se základem pro zkrášení v 18. a 19. století; zemědělstvím, jež se utvářelo spolu s nálezem prvních stříbrných žil ve 12. století a které bylo dobře zavedeným předchůdcem rozsáhlé těžby; a udržitelně obhospodařovanými lesy, jež zaujímají tradiční prostor v krajině a byly také přidruženy k odvětví těžby. Interakce mezi lidmi a okolním prostředím je také doložena nehmotnými znaky/atributy, jako je vzdělávání a literatura, tradice, zvyky a umělecký vývoj, jakož i sociální a politické vlivy, které mají svůj původ v těžbě nebo byly těžbou rozhodným způsobem utvářeny. Společně poskytují svědectví o prvních etapách v tomto regionu, na počátku 16. století, o raně moderní proměně těžby a metalurgie z drobného řemeslného odvětví se zastaralým středověkým původem na rozsáhlé státem ovládané odvětví podněcované průmyslovými kapitalisty, které jak předcházelo, tak zároveň umožnilo nepřetržitou a úspěšnou industrializaci, jež pokračovala do 20. století. Státem ovládané odvětví těžby se svým správním, řídicím, vzdělávacím a sociálním rozměrem ovlivnilo, spolu s technologickým a vědeckým dosaženým úspěchem, který z tohoto regionu otevřeně proudiv, všechny hornické regiony jak v kontinentální Evropě, tak mimo ni.

Kritérium (ii): Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří je výjimečným svědectvím o mimořádné úloze a silném globálním vlivu sasko-českých Krušných hor coby střediska technologických a vědeckých inovací od dob renesance až po moderní dobu. Během několika období hornické historie vycházely z tohoto regionu významné úspěchy týkající se hornictví a byly úspěšně přeneseny do dalších hornických regionů nebo ovlivnily jejich následný vývoj. Patří k nim mimo jiné založení první hornické střední školy. Nepřetržitý odchod sasko-českých horníků s vysokou odbornou kvalifikací do celého světa hrál klíčovou úlohu při výměně a zlepšování prvků rozvoje technologie těžby a souvisejících věd. V Hornickém regionu Erzgebirge/Krušnohoří jsou projevy této výměny stále zřejmé.

Kritérium (iii): Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří přináší mimořádné svědectví o technologických, vědeckých, správních, vzdělávacích, řídicích a sociálních aspektech, které posilují nehmotný rozměr živých tradic, myšlenek a přesvědčení lidí spjatých s krušnohorskou kulturou. Organizace a její hierarchická správa a řízení jsou zásadní pro pochopení hornické tradice Krušných hor, která se vyvinula od počátků 16. století. Objevila se určitá tradice, pomocí níž hornický byrokratický aparát svrchovaných vládců udržoval přísnou nadvládu nad pracovní silou a vytvořil příznivé klima pro raně kapitalistický systém financování. Tento přístup ovlivnil hospodářský, právní, správní a sociální systém těžby ve všech hornických regionech kontinentální Evropy. Státem ovládaná organizace těžby výrazně ovlivnila rozvoj raně moderních monetárních systémů, což dokládá zejména královská mincovna v Jáchymově, kde těžké stříbrné mince známé jako *tolary*, které se prvně razily od roku 1520, sloužily po několik staletí jako norma pro monetární systémy v mnoha evropských zemích a staly se předchůdcem „dolaru“.

Kritérium (iv): Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří představuje ucelenou hornickou krajinu se specifickými částmi půdy, které byly v konkrétních místech vyčleněny pro těžbu, ovlivněny nepravdělným rozložením a koncentrací ložisek rudy a využívány i v různých obdobích a při různých zpracovatelských činnostech pro řízení vodního režimu a v lesnictví, pro urbanizaci, zemědělství, dopravu a komunikace – jako systém propojovacích uzlů a soustředěností, lineárních propojovacích prvků; to vše rozvinuté v po sobě jdoucích fázích při rostoucí kontrole státem. Dobře zachovalé doly, technologické komplexy a krajinné charakteristiky přinášejí svědectví o všech známých hlavních těžebních a zpracovatelských technologiích, které byly používány od období pozdního středověku do moderní doby, a o vývoji rozsáhlých sofistikovaných systémů řízení vodního režimu jak na povrchu, tak i pod zemí. Těžební činnosti vedly k jedinečnému rozvoji husté struktury osídlení jak v údolích, tak i na velmi vysoko položených místech s nepříznivými podmínkami v náhorních polohách, která odráží úzké propojení s okolními hornickými krajinami.

Integrita

Tento statek, který je organicky vyvinutou hornickou kulturní krajinou, je tvořen 22 komponentami, jež jako celek názorně ukazují proces uspořádání území během 800 let, jež proběhl na základě těžebních činností. Oba smluvní státy zaujaly podobný přístup k určení komponent sériového statku, k odůvodnění způsobu, jakým každá z nich přispívá k objasnění složitého procesu uspořádání hornické kulturní krajiny, a ke stanovení hranic navrhovaného statku a nárazníkových zón. Na tomto základě každá ze složek série hraje zvláštní úlohu v rámci znázornění typů krajin souvisejících s těžbou rozmanitých rud v Krušných horách. Hranice jednotlivých komponent byly pečlivě vymezeny tak, aby zahrnovaly všechny prvky nezbytné k vyjádření toho, jak konkrétně daná komponenta přispívá k výjimečné světové hodnotě. Ačkoli jsou některé ze složek/komponent vystaveny faktorům, které by mohly představovat riziko pro jejich zachování, právní nástroje a již zavedený plán řízení/management plan zajišťují dostatečnou ochranu všech znaků nezbytných k vyjádření výjimečné světové hodnoty statku.

Autenticita

Komponenty statku se zachovaly ve svém prostředí, a ačkoli byly některé z nich přizpůsobeny k novému využití, zachovávají si vysokou míru autenticity. Hornická krajina si také uchovala své všeobecné nehmotné dědictví v podobě živých tradic a sbírky movitých předmětů a archivů jsou dodatečným zdrojem

spolehlivých informací o hodnotách sériového statku. Období 800 let těžební činnosti vedlo ke změnám krajiny; některá místa těžby byla opuštěna, zatímco jiná nadále fungovala a byla svědkem přizpůsobení technologií. Nepřetržitá těžební činnost na určitých místech přispěla k zachování těžebních struktur a k jejich průběžným opravám a modernizaci. Podzemní zařízení si obecně uchovávají vysokou míru autentičnosti; opuštěné budovy nebo struktury na povrchu byly v některých případech zbourány nebo přizpůsobeny novému využití; ačkoli úsilí zachovat místa těžby bylo zahájeno před sto lety, mnohá místa zůstala ve špatném stavu až do 90. let 20. století, kdy začaly v historických městech a místech těžby kampaně za jejich zachování. Akademie ve Freibergu pokračuje ve výzkumu v oblasti těžby a jejího provozu, čímž přispívá k růstu znalostí.

Podmínky ochrany a správy

V obou smluvních státech existuje všeobecný soubor nástrojů právní ochrany a v celém statku probíhá aktivní památková péče. Smluvní státy vypracovaly pro daný statek plán řízení /management plan na období let 2013–2021, který zahrnuje dvě vnitrostátní části a mezinárodní plán řízení. Součástí mezinárodní části je memorandum o porozumění mezi oběma smluvními státy, ustanovení o přeshraničních nárazníkových zónách a znázornění struktury a organizace přeshraničního řízení. K mezinárodním řídicím orgánům patří bilaterální řídicí výbor a bilaterální poradní skupina a je v něm zahrnuta také společná vize do budoucnosti.

Bilaterální řídicí výbor bude kromě jiných cílů zastupovat zájmy příslušných smluvních států a zajišťovat vzájemné informování, koordinaci a strategické plánování. Bilaterální poradní skupina je ustavena na regionální úrovni a odpovídá za koordinaci všech společných otázek; jejím hlavním cílem je chránit výjimečnou světovou hodnotu sériového statku, dohlížet na ni a udržitelným způsobem ji rozvíjet. Společně s vnitrostátními koordinačními úřady je zodpovědná především za koordinaci informací a akcí, památkovou péči u statku, pravidelné podávání zpráv/periodický reporting, styk s veřejností a mezinárodní opatření.

Obě vnitrostátní části plánu řízení zahrnují kromě zachování výjimečné světové hodnoty statku ustanovení zaměřená na podporu udržitelného cestovního ruchu a zajištění náležité organizace návštěvníků. Oba smluvní státy navrhnou soubor klíčových ukazatelů sloužících ke sledování stavu komponent statku; navzdory tomu, že v tomto smluvní státy zaujaly odlišné přístupy, je zavedený systém sledování dostačující.